

І В А Н
ФРАНКО

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ
НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ
Т. II, КН. 2

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2024

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ

Зібрав, упорядкував і пояснив Іван Франко

У 3-х томах

У 6-ти книгах

Репринтне видання

Том II

Книга II

Кити - П'ять

Передмова до другого тому

Отсей другий том збірки галицько-руських народніх приповідок виходить у троха більшим об'ємі від першого, бо хотілося докінчити букву **П**. Сей том оброблений тою самою метою, що й перший, а з того, що вмістилося в ньому, виясняється надія, що решта матеріялу вміститься в однім томі такого самого або троха більшого об'єму. Ба-жалося б при кінці крім досить уже багато назбраних доповнень до першого і другого тому подати також доповнення варіантів і показчик бодай найважніших слів, ужитих у приповідках, щоб показати, який багатий і важний скарб вносять приповідки в скарбівню нашої мови і який широкий та високий образ дають вони про духове жите, інтелігенцію, гумор, іронію і житеву обсервацію нашого народа. Все те дасть матеріял до студії над нашими народніми приповідками і їх культурним та язиковим значінем, над їх мішаним, національним і інтернаціональним характером. Щоб мати якнайавтентичнійший матеріял для такої студії, я обмежився і в сьому томі так як і в попередньому на сам устний матеріял, зібраний із уст народа, виключаючи принципіально книжні запозиченя з виємком деяких творів з виразним означенем етнографічним характером. (два оповіданя Михаліни Рошкевичевої з Лолина, два оповіданя Давидяка з Тухлі, збірка оповідань Юрія Кміта п. з. З гір, з турчанського повіту, одно оповідане з лемківського житя і одно недруковане оповідане, написане учителем з Великих Очий, яворівського повіту)

Із новоприсланих матеріялів піднесемо особливо багату збірку приповідок із жидачівського повіту (в тексті значено: Жидач.), зібрану панною Наталею Левицькою з Івановець. Дуже інтересні матеріяли достарчив д. Богдан Заклинський із ріжних сіл станіславівського, богородчанського, надвір'янського і товмацького повітів. Приповідки з Підгірок, калуського пов. списали Андрій і Тарас Франки. Цінні причинки дали д. М. Яцків, відомий письменник із неозначених близше сіл станіславівського пов. і ученик руської гімназії у Львові Іван Сисак з Кукизова львівського повіту, а в остатній хвилі перед замкненем тому прийшла невеличка збірочка приповідок, записаних у перших роках XIX віку в Коломийщині М. Гошовським, автором невикористаного доси руського рукопису етнографічного змісту, перехованого в бібліотеці краківської Академії Наук під ч. 8 рукописної збірки. Випи-

ски доконав при принагіднім звіданю тої бібліотеки др. Іларіон Святицький, який і крім того ніколи не забував про мою збірку приповідок і збогачував її принагідними записками, збираними з уст різних людей і в різних околицях краю, між іншими також від д. Бордуна. Із рукописних збірок дозволив я собі в сьому томі втягнути невеличку збірку приповідок із Бергомета на Буковині, списану в початку 70-их років минулого віку пок. Купчанком. Се одинокий доси причинок із Буковини в моїй збірці. Дещо подано із V тому Гуцульщини д. В. Шухевича, а надто ввійшла сюди невеличка збірка приповідок, поміщена при кінці рукописних споминів Остермана, бувшого старости в Станіславові. Дві приповідки взято із рукопису бібл. Оссолінських ч. 2189. Подаємо на кінці реєстр місцевостей не названих у першій томі, з яких приповідки ввійшли до другого тому:

Бабух. – Бабухів, село рогатинського пов.

Ба. ВЛ. – Баниця, село горлицького пов. (Верхр. Лемк.)

Белз – місточко сокальського пов.

Бергом. – Бергомет, місточко на Буковині.

Берл. – Берлин, село брідського пов.

Берлоги – село калуського пов.

Бистре – село староміського пов.

Бережани – повітове місто.

Бірки Домініканські – село львівського пов.

Біла – село тернопільського пов.

Бігтя – село турчанського пов.

Бон. – Бонарівка, село короснянського пов.

Боратин – село сокальського пов.

Борд.– Бордуляки, село брідського пов.

Борщ. – Борщів, місточко гусятинського пов.

Ботелка – село турчанського пов.

Броди – повітове місто.

Брониця – село дрогобицького пов.

Бродки – село львівського пов.

Будз., Будзан. – Будзанів, місточко чортківського пов.

Буськ – місточко каменецького пов.

Буцн. – Буцнів, село тернопільського пов.

Буч. – Бучач, повітове місто.

Вел. Очи – Великі Очи, місточко яворівського пов.

Верхівня – село новосандецького пов.

В. З. – Верхратський, Замішанці.

Вислоб. – Вислобоки, село львівського пов.
Вихт. – Вихторів, село станіславівського пов.
Вишків – село долинського пов.
ВН. ВЛ. – Воля Нижна, село сянницького пов. (Верх. Лем.)
Вовків – село львівського пов.
Вовч. – Вовчинець, село станіславівського пов.
Волос. – Волосів, село надвірнянського пов.
Ворона – село товмацького пов.
Ворохта – село надвірнянського пов.
Гвізд – село богородчанського пов.
Гірне – село стрийського пов.
Глещ. – Глещава, село теребовельського пов.
Глібів – село скалатського пов.
Голеш. – Голешів, село бобрецького пов.
Голігради – село заліщицького пов.
Голови – село косівського пов.
Горожана – село рудецького пов.
Горохолина – село богородчанського пов.
Гош. – Гошів, село ліського пов.
Гр. ВЛ. – Граб, село короснянського пов. (Верх. Лемк.)
Грабівка – село калуського пов.
Григ. – Григорів, село бучацького пов.
Гринів – село бобрецького пов.
Грушка – село товмацького пов.
Губ. – Губичі, село дрогобицького пов.
Гусне – село турчанського пов.
Гусят. – Гусятин, повітове місто.
Галівка – село староміського пов.
Д. ВЛ. – Дарів, село сянницького пов.
Деліїв – село станіславівського пов.
Джурин – село чортківського пов.
Довге Стр. – село стрийського пов.
Жег. ВЛ. – Жегестів, село новосандецького пов.
Журавно – місточко жидачівського пов.
Загоч. – Загочев'є, село ліського пов.
Залізці – місточко брідського пов.
Замул. – Замулинці, село коломийського пов.
Заплатин – присілок коло Стрия.
Звенигор. – Звенигород, село бобрецького пов.

Зібол. – Зіболки, село жовківського пов.
Золоч. – Золочів, повітове місто.
Іван. – Іванків, село борщівського пов.
І. ВЛ. – Ізби, село грибівського пов. (Верх. Лемк.)
Кам. Струм. – Камінка Струмілова, повітове місто.
Кам. к. Надв. – Камінне, село надвірнянського пов.
КВ. ВЛ. – Королик Волоський, село сянського пов.
Кнігинин – село рудецького пов.
Коз. – Козова, містечко бережанського пов.
Коросно – повітове місто.
Красне – село турчанського пов.
Крив. – Кривча, село перемиського пов.
Кропивник – село дрогибицького пов.
Кукиз. – Кукизів, село львівського пов.
Купн. – Купновичі, село рудецького пов.
Купч. – Купчинці, село тернопільського пов.
Лб. ВЛ. – Лабова, село новосандецького пов.
Лавочне – село стрийського пов.
Лагодів – село брідського пов.
Лисець – село станіславівського пов.
Лисин. – Лисиничі, село львівського пов.
Лівчиці – село жидачівського пов.
Літиня – село дрогибицького пов.
Лука – село самбірського пов.
Люб. М. – Любінь Малий, село рудецького пов.
Люча – село коломийського пов.
Ляхівці – село богородчанського пов.
Малк. – Малківці, село перемиського пов.
Манаст. – Манастирско, село косівського пов.
Маріямп. – Маріямпіль, містечко станіславівського пов.
Медин. – Мединичі, містечко дрогибицького пов.
Мервичі – село жовківського пов.
Миловане – село товмацького пов.
Михн. – Михновець, село турчанського пов.
Млинки – село дрогибицького пов.
Мости Великі – містечко жовківського пов.
Нижнів – село товмацького пов.
Новосел. – Новоселиця, село снятинського пов.
Озеряни – село товмацького пов.

Опака – село дрогобицького пов.
Опарі – село дрогобицького пов.
Пасіч. – Пасічна, село станіславівського пов.
Перевозець – село калуського пов.
Перем. – Перемишль, повітове місто.
Перерісль – село надвірнянського пов.
Підбуж – місточко дрогобицького пов.
Підгір. – Підгірки, село калуського пов.
Підмихайлівці – село рогатинського пов.
Підпеч. – Підпечари, село товмацького пов.
Пісочна – село жидачівського пов.
Поляниця – село надвірнянського пов.
Помор. – Поморяни, місточко золочівського пов.
Поручин – село бережанського пов.
Пралк. – Пралківці, село перемиського пов.
Прісе – село равського пов.
Прошова – село тернопільського пов.
Радоз. – Радозина, село горлицького пов.
Раків – село долинського пов.
Раранче – село черновецького пов.
Рибне – село ліського пов.
Рибно – село станіславівського пов.
Розділ – місточко жидачівського пов.
Р. ВЗ. – Ростока, село бжеського пов. (Верхр. Заміш.)
Ростоки – село косівського пов.
Русів – село снятинського пов.
Сасів – місточко золочівського пов.
Свар. – Сваричів, село долинського пов.
Сіхів – село львівського пов.
Скнилів – село львівського пов.
Сколе – місточко стрийського пов.
Сок. – Сокаль, повітове місто.
Солець – село дрогобицького пов.
Солуків – село долинського пов.
Соп. – Сопів, село коломийського пов.
Сороц. – Сороцко, село скалатського пов.
Старий Самбір – місто староміського пов.
Ст. Скалат – Старий Скалат, село скалатського пов.
Страт. – Стратин, село рогатинського пов.

Стрілків – село стрийського пов.
Ступн. – Ступниця, село самбірського пов.
Сянок – повітове місто.
Терло – село станіславівського пов.
Тих. ВЛ. – Тиханя, село грибівського пов. (Верхр. Лемк.)
Тлум. – Тлумачик, село коломийського пов.
Товм. – Товмач, повітове місто.
Токи – село збаразького пов.
Тухолька – село стрийського пов.
Убинє – село камінецького пов.
Ур. – Урове, село дрогобицького пов.
У. ВЛ. – Усте Руське, місточко горлицького пов.
Утіх. – Утіхів, село золочівського пов.
Фереск. – Ферескуля, село косівського пов.
Хотин – село калузького пов.
Хрипл. – Хриплин, село станіславівського пов.
Цуц. – Цуцилів, село надвірнянського пов.
Черляни – село городецького пов.
Черниця – село жидачівського пов.
Чернів – село рогатинського пов.
Черт. – Чертіж, село сяницького пов.
Чорнол. – Чорнолізці, село товмацького пов.
Чр. ВЛ. – Чирна, село грибівського пов. (Верхр. Лемк.)
Яблонів – село теребовельського пов.
Яйк. – Яйківці, село жидачівського пов.
Якимчиці – село рудецького пов.
Ямниця – село станіславівського пов.
Яремче – село надвірнянського пов.
Ярич. – Яричів, місточко львівського пов.
Яс. З. – Ясениця Замкова, село турчанського пов.
Яс. – Ясенів, село городенського пов.
Ясенів гор. – Ясенів горішний, село косівського пов.

5. Ци кпиш, ци дороги питаєш? (Наг.)

Відповідь на недорічне питанє. Пор. Adalb. Кріс 1; Нос. 45.

Кравець. 1. Дєсь від тебе кравець міру згубив. (Наг.)

Ушив йому або занадто велику, або занадто тісну одежу. Пор. Wand. IV, Schneider 78.

2. Кравець, але такий, що лиш міхи вміє шити. (Наг.)

Кєпкують із нездалого кравця.

3. Кравець попорений жупан носит. (Гнідк.)

Він не має ніколи часу дбати про свій власний костюм. Пор. Adalb. Krawiec 7; Wand. IV, Schneider 19; Čelak. 332.

4. Кравець по сукні крає. (Гнідк.)

Відповідь на жартливе питанє: а по чім кравець крає?

5. Кравче, над тобов біда кранче! (Голоб.)

Кравцєви часто грозить безробітє, немов би ворона літала над його головою.

6. Так кравець крає, як му сукна стає. (Мінч. Петр.)

Статнійше або тіснійше убранє. Пор. Adalb. Krawiec 6.

7. Ший камізельку, коли я ни кравец. (Іванівці)

Коли когось заставляють до роботи, якої він не вміє.

Краденє. 1. Взив краденєв річєв. (Наг.)

Украв.

2. За краденим добром голова не болит. (Снят.)

Того не болить, хто краде, він тої річи не цинить.

3. Краденє все ліпше. (Крєх.)

Говорив налоговый злодій. Пор. Adalb. Kradzione 4.

4. Краденє не спірне. (Наг.)

Не тривкє, швидко минеться. Пор. Adalb. Kradzione 2.

5. Краденє розслизне сі, ще й твое власне забере. (Наг.)

Вірять у моральну кару за крадіж.

6. Краденим певне сі не доробиш. (Наг.)

Воно не виходить злодієви на пожиток.

7. Що краденє, то зразу солодке, а потім гірке. (Дрог.)

Самому злодієви прикриться дивитися на крадену річ і він спішиться збути її з рук.

Край. 1. Від краю до краю. (Цен.)

Від кінця до кінця, на широкім просторі.

2. В чужім краю звичаю не знаю. (Кол.)

Говорить чоловік, що зайшов у чужину і не вмів освоїтися з нею.

3. Де тому край! (Наг.)

Се ще далеко від кінця, діло заплутане.

4. Дійшов до самого краю. (Наг.)

Дійшов до такого, що нема де далі, до кінця.

5. Доводи до краю! (Наг.)

Доходи з своїм ділом до кінця, виговори все, що маєш на душі.

6. До свого краю кожного чоловіка тьигне. (Жаб'є) ...всі гадки тьигнут... (Наг.)

Говорив Гуцул, що довгі літа служив у війську в чужих краях.

7. За своїй крайом серце болит. (Наг.)

На чужині жаль робиться при згадці про рідний край.

8. Ладний край, лиш люди кепські. (Наг.)

Говорив вояк, що був у Італії. Пор. Wand. II, Land 84.

9. Най уже на тім буде край! (Снят.)

Нехай на тім скінчиться, годі вже!

10. На-в край сьвіта йди, то такого не найдеш. (Яс. С.)

Такого дива чи скандалу.

11. На краю сьвіта ми став. (Наг.)

Хоче заступити мені весь сьвіт, нагнути мене під себе.

12. Нема краю без звичаю. (Цен.)

В кождім краю свої звичаї та порядки.

13. Та бо тому кінцьи-краю нема! (Наг.)

Се щось таке велике та довге, що годі роздивитися в цілости.

14. Що край, то обичай. (Петр.)

У кождім краю свої обичаї. Пор. Симони 2625; Bebel 28; Wahl. I, 160; Brzoz. Kraj 1.

15. Я на краю пропасти. (Батят.)

Доведеться гинути, не бачу ратунку ані виходу.

16. Я тут з краю, нічого не знаю. (Наг.)

Scil. не знаю, що діється в селі. Вимовляється чоловік, що здалека стоїть від якогось діла.

Крайний. 1. Котра крайна, тота міні файна. (Наг.)

Парубок про дівку.

2. Крайне слово ти кажу. (Наг.)

Остатне, рішуче слово.

3. Крайнего все б'ють. (Наг.)

Його першого попадуть, винен чи не винен.

Крайчик. 1. Такий крайчик, що би й пани любили. (Підгірки)

Окрасць хліба, звичайно молоді люди вважають якимись ласощами.

Краків. 1. І в Кракові злидні однакові. (Крех.)

І там людям не гаразд.

2. Не від разу Краків збудували. (Городен.) Не разом... збудований. (Краснолія) ...за день... (Наг.)

Не відразу доконано великого діла. Пор. Adalb. Kraków 30.

3. Піди до Кракова, всюди біда однакова. (Ільк.) Піди і до... (Петр.) Іди й до... (Наг.)

Одно лихо скрізь. Пор. Adalb. Kraków 2.

4. Поїдемо до Кракова, і там біда єднакова. (Мшан.) Поїхав... (Комар.)

Пор. висше Київ ч. 1.

Крам. 1. Де крам, і я там. (Ком.)

Або що вкраду, або зароблю.

2. Забирай сі з усім твоїм крамом! (Наг.)

З усім, що можеш забрати.

3. Нема такого краму, де би купив тата й маму. (Лучак.)

Все иньше можна купити в крамі.

4. Що ви тут за жидівський крам розложили? (Наг.)

Мова про всякі річи, накидані без ладу.

Краплина. 1. Дайте хоць краплину, бо бігме що гину! (Наг.)

Просив п'яниця горівки.

2. Щем ні краплини в роті не мав. (Наг.)

Запевняє чоловік, що постить або голодний.

Крапля. 1. Добро п'яниці й крапля. (Ільк.)

Він хоч троха заспокоїться.

2. Мала крапля й великий камінь продовбає. (Гнідк.)

Мала сила, ділаючи помалу але постійно, доконує великого діла. Пор. Тимош. 90.

- Краса.** 1. Дав мені Бог красу від самого квасу. (Лучак.) Дав їй Господь... (Тереб.)

Говорить бідна а вродлива дівчина.

2. За молоду красов, на старість мантов вабит. (Луч.)

Про стару дівку, що колись була красна, а, постарівшись, ще дурить людей.

3. Краса дре носа. (Гнідк.)

Доводить дівчину до гордошів.

4. Краса як майова роса. (Кол.)

Вона швидко минає.

5. Краси на тарели не крають. (Ільк. Петр.)

Вона сама не нагодує; до красної жінки треба й маєтку. Пор. Adalb. Piękność 1.

6. Краси не будеш на тарели краяти. (Луч.)

Варіант попереднього.

7. Краси на стіл не подаси. (Вікно)

Краса не заступить страви. Пор. Adalb. Piękność 2.

8. Красою ситий не будеш. (Кукиз.)

До краси треба маєтку.

9. Пустила красу в блуд. (Лол.)

Про дівчину, що задля своєї краси пішла блудом.

10. Росте краса до пояса. (Лол.)

Про доростаючу дівчину.

- Красіти.** 1. Красіє як рак в окропі. (Наг.)

Жартують із чоловіка, якого припікає всяка біда.

2. Покрасіти не покрасіє, але подобріти подобріє. (Наг.)

Говорить батько про невродливу, але добру дочку, або муж про таку ж жінку.

- Красний, красно.** 1. Буде час красно ходити, коби в чім. (Гнідк.)

Потішають себе бідні люди, що не мають звідки гарно вбиратися.

2. Красна як з каменя вибита. (Наг.)
Як мармурова статуя.
3. Красна як чічка в городі. (Берез.)
Про дівчину квітку.
4. Красне як кармазин. (Наг.)
Кольор кармазину хапає за очи, подобається.
5. Красний як намальований. (Наг.)
Про парубка, що цвите молодою красою.
6. Красний як тота під корчом. (Наг.)
Як гадина. Про обридливого чоловіка.
7. Красноє личко – серцю непокій. (Ільк.)
Родить часто грішні бажаня.
8. Красноє піре на вудвуді, але сам смердить. (Ільк.)
Буває й у людий фізична краса, що відтручує від себе задля поганой душі.
9. Красному всьо яло сі. (Наг.) ...всьо до лицьи. (Цен.)
Красна дівчина хоч убересе неособливо, то проте все їй до лица.
10. Красно сі поводит меже людьми. (Наг.)
Хвалять молоду жінку або чоловіка, що вмє чемно поводитися з людьми.
11. Ліпше краще, як поганче. (Кольб.)
Кождий волить.
12. Нема найкрасшого на вроду, як ясна зоря в погоду. (Гнідк.)
Подив для красоти зорі. (Вепери)
13. Не пізно красно ходити, коби було в чім. (Наг.)
Можна й на старість красно ходити, коли є звідки. Пор. ч. 1.
14. Не то красне, що красне, але то, що сі подобає. (Наг.)
Се залежить від особистого смаку. Пор. Adalb. Piękny 3.
15. Такий красний, хоць цілуй. (Замул.) ...малой. (Замул.)
Говорить дівка про любого парубка. Пор. Adalb. Piękny 6.
16. Такий красний, що аж ригати ся хоче. (Кол.)
Насьміх над невродливим, поганим чоловіком.
17. Такий красний, як би го з воску улляв. (Ільк.)
Воскові ляльки бувають іноді дуже гарні.
18. То так не красно робити. (Наг.)

Нечемно, погано.

19. Хоть не красне, але власне. (Льк.)

Своє все наймиліше, говорить мати про дитину.

20. Що красніше, то смачніше; що старе, то гидне. (Льк.)

Говорять про різницю між молодими і старими.

21. Що красне, то й добре. (Наг.)

Так нам звичайно здається. Пор. Adalb. Piękny 1.

22. Що красне, то не погане. (Наг.)

Не можна мішати.

Красота. 1. Люба моя красото, люблю тебе за того! (Лол.)

Парубок до дівчини.

Красти. 1. Бодай лиш тільки мав, що вкраде! (Наг.)

Бажають злодієви такого нещастя.

2. Вкрало би ти з межі миру хрещеного! (Наг.)

Клинуть злодія, щоб його "вирвало".

3. В нашій селі нема злодіїв, самі люде крадут. (Косс.)

Жартливо про злодійкувате село.

4. Гаду-гаду: як не озьму, то вкраду. (Наг.)

В часі сусідської розмови злодій уже наважується вкрасти щось у господаря.

5. Гірше красти, як розбивати. (Рава Р.)

Бо розбийник важить житєм, а злодій краде потайно.

6. Дай му Боже, аби мав що в мене красти! (Наг.)

Аби я був настільки маючий.

7. Де всі крадут, там злодіїв нема. (Грабівка)

Нема різниці між чесними й нечесними. Пор. Wand. IV, Stehlen 117.

8. Добре красти, як є куди класти. (Наг.)

Як злодій має добру схованку. Пор. Wand. IV, Stehlen 22.

9. Книжку вкрасти не гріх. (Дрог.)

Загальна поговорка, яку аж надто часто сповняють добрі люди.

10. Крав бис з під себе! (Наг.)

Прокляте: щоб ти крав те, що під себе зробиш.

11. Єден краде, другий у міх кладе. (Наг.)